

“Ez dok amairu” bai eta bai

Kantua egitea arte bat da; eta artegintzea, beste edozein gintza bezala, lan bat. Lanak, zerbeit serio-rik egin nahi bada, bere denborea erooten dau; eta inor aizetik bizi, ez dan ezkerro, lana ordaindu beharrezkoa da.

Euskal kultura beharretan, lan orduetatik kanpora gabiltzanok, gure ezintasunaren neurria ondo dakigu, egiteko dagoan guztiaren aurrean, Profesionalak egin behar leuekean arazoak botatzen ditugu gure lepora; baina gero, denbora eta dedikazino faltaz, erantzuz ezinda geratzen gara. Bistan dago, honetan zein beste edozein zereginetan, amaturismotik urten beharra dagoala, gauza onik lortu nahi badogu.

“Ez dok amairu”, euskal kantua goren mailara jaso dauan kantari talde ezaguna dozue. Kantari profesionalak, nahiz eta, euren lanetik —kantu lanetik— bizi ezinean, beste zeregin batzuetan jardun behar. Kantariak, beste persona batzuek mekaniko, tekniko, bulego* langile, nekazari edo moldeatzaila diran legez. Oso lan ona egin dabenak, eta, lagatzen jaken neurrian, egiteko prest dagozanak.

Imanol Badiolak, azkenengo ANAITASUNA-n, artikulu ospintsu* baten, hauxe galdetzen deusku: “Ez dok amairu” taldeak, ikastolen edo erriaren aldeko jaialdietan nahiz bestelakoetan bardin kobratzea —ehuneko irurogei— ea gauza zuzena dan. Nik dakidanez, hori “Ez dok amairu” osoagaitik eskatzen

dabena da, bestelango gastuak ordainduta gero. Kantidade hori, asko edo gutxi be izan leiteke, batzen danaren arauera*. Baina beste gauza batez kontura geintezan nahiko neuke: errietan egiten diran jaialdirik gehienak, danak ez badira, ikastolen alderakoak edo benefikoak izaten dira, azken alde honetan batez bere; beraz*, jaialdi bana-ka batzuetan bakarrik kobratuko leukee euren lanari eta maileari dagokioena. Eta puntu honekin amaitzeko: Zegaitik ez da artista euskaldun bat bere artetik bizi behar, nahiz eta arte hori “euskeraz” azaldua izan? Ze ba dirudi, euskerazkoa bada, dohakoa* izan behar dauala.

Ba dago beste puntu bat bere, aipatu beharrezkoa: Ikastolen diru arazoa ez da, urtean jaialdi benefiko bat antolatuz, konpontzen. Erriak artu behar dau bere gain ikastolea mantentzea; diruz eta denboraz, danak kolaboratu behar leukee ekintza honetan. Horretarako, baina, erria kontzientziatu egin behar da ikastola arazoetaz. Baina zer gertatzen da? Kontzientzia hori ezartzeko adorea falta jakula. Lan asko egin behar dala; jendeari banan banan berba egin behar jakola, arazoa azaldu eta ekintza honetarako laguntasuna eskatu. Jakina, hori lan nekegarria da; askozaz errazagoa, gure ahuleziaren* errua dana besteen lepora botatzea; askozaz errazagoa, radikalismoz berba egi-
tea, radikalismoz lan egitea baino.

Azkenik: prolema hau azaldu dan moduan azaltzea, ez dago bapere ondo. Alkarri irainka* eta trapu zaharrak jaurtigika jarraitzen badogu, ez dakit zein geldituko dan zutik. Gure artean holan jardun barik, ba dago hor bazterretan zer kritikatu. Horretariko kritika gariatz gutxiago, eta lotu gakiozan gogotik lanari.

S. BASAURI

"EZ DOK AMAIRU": AGIRIA

(BIGAREN ZATIA)

Ba dago beste arazo bat bere, gogo ekintzeari zeharo ez lotzeko, eta hauxe da: gogoagaz zerikusia dauken lanak gure errian ez dirala lan bezala artzen, denbora-pasako zerbait bezala baino. Horregaitik, gure antze* egileak euren lanetik biziteko dauken eskubidea ez da onartzen. Gomuta gaitzean Txirrita zanari buruz sortutako eztabaida fama-tuaz: "Txirrita nagi bat dok, alferra" batek inoala*, besteak honetara erantzun: "Txirrita argintzan nagia izatea ba leiteke, bere lana hori ez da ta; begira eik zenbat bertso sortu dituan, eta esaistak ea bere lanean, bertsolaritzan, alferra dan". Edo askotan entzuten dana: "Urli* artista profesionalizatu egin ei dok; a! ze txarria, erriaren lepotik bizi nahi jok". (Nor nondik, artista erriagandik ala erria artisteagandik? Edo gizona tripa zaku bat baino ez da ala?). Benetan atzerakoa eritxi hau. Aurrerakoa eta on-bidekoa izango litzake, ea artista horren lana ona ala txarra dan eta zegaitik dan esatea. Baina, askotan, artisteari berari ez jako iruditzen bere bertso edo dantzatik bizitea zilegi* danik; erritik datorzion kutsu* atsiuaz bustita dago. Eta erriak bere artistak babesten ez dituan bitartean, ez daigun pentsa erri horretan kulturea sortuko danik. Sortuko dira perretxikoren batzuek, baina ez jatorrizko kulturarik.

Hau aspaldidaniko gauzea ei dogu, ze, XVIII gn. mendean*, Joanes Etxeberri zanak, "Biltzar" dalakoan bere lau izkuntzetako itzegi nagusia argitaratzeko aina eskatu (?) ebanean, ezezkoa emon ei eutsoen. Sarako idazle bikainak nonbait "izugarrikeria" bat eskatu (?) ei eban, eta halan gaur garrantziko liburua ha barik gagoz sekulako. Baina ez daukagu XVIII gn. mendera zetan joan; gaur egun hor dabilta gure jende jakintsu, etxetik kanpo egonbeharra, hemen biziterik ez dabelako, eta horrelakorik behar ez ei dogulako. Eta, bestalde, zer esan kanpoan dabilzan gure hainbeste teknikoetaz, injeniero, ekonomista, langile-jabetu, eta gure industrial azikeran* premia aundiko ditugun jendeetaz? Nok bete behar dau gure industrian hareen utsunea? Eta zer esanik bere ez, Ondarrabian bizi diran "euskal eskolako" gure margolarietaz*; eurretaz baliatzeko dalarik, danak oso errikitzat dituenak, baina inoren la-guntzarik artzen ez dabenak.

Bildur barik esan daikegu, gizarte sendo baten ezau-garriak ez dirala horreek; eta ohartuko* bagina, oilarrak beste kukurruku joko leuskigu.

Guk, lan baten truk, zerbait kobratzen dogunean, danak gomutatzen dira gugaz; baina, jaialdia posible izan eiten, egin behar izan ditugun gauzetaz ez da inor akordatzen (lehen esan doguzanen gainetikakoak). Kitarrak dirala, mikrokroak, fokoak, biajak, programak, propagandea eta horrelako beste, zerutik jausten ei jakuz; eta gainera, sobratzen dan diruarekin, antzelariak "burgese bizitza" utsa doraogula esaten deuskue, biziteko beharko geunkenaren laurena gelditzen ez jakularik. Antza danez, jaialdietara ez ei da automobileen joan behar, bizikletan baino.

Gainera hori, zerbait irabazten dogunean; edo aipatu beharko ote ditugu, ezer kobratu barik, diru galtzen, honen edo haren alde emon doguzan jaialdiak?

Jaialdi batzuetan ezin daitekela ezer kobra, kondizino berezietan gagozala, eta kontuz ibili behar dala, ba dakigu, eta esan barik doa. Ez dogu uste, neurritik kanpo ibili gareanik (gure egoerearen barri dakien hainbeste erritara eroan gaituenak, mututurik gelditu dira ala?). Egia esan, maila guztietan "amateurregiak" izan gareala deritxogu.

3. Ikastolen alde egiten diran jaialdietan, antzeko zerbait gertatzen da. Gu, behin baino gehiago, ikastolen alde kantatzen ibili gara; eta, bere neurrian, ondo deritxogu. Baina gauza horreek egoera osoago baten barrenean doaz; eta jakin be ba dakigu, jaialdi batzuek zoritxarrez zelan antolatzen diran, amaika numero ezarriz, bi edo iruk jardutea nahikoa litzaken lekuan. Sarrerea "ogerleko txu" bi kobratuaz, eta beste horrelako.

Ikastolen egoerea eta ezbaia, jaunak, ez datza* jaialdi baten, ezta amaikan be (erraza litzake soluzinoa), danen arteko lan sakon eta serioan baino. Baina, beti bezala, gizartearen uts egiteak norbaiten burura jaurtigi behar.

4. Baina batzuek uste ei dabe, nahikoa dala gu leku batera joatea, jendea jazarririk ezartzeko. (Orain bere, gizar-tearen uts egite generala talde batek bete behar dau). Gautetik goizera, Jainkorik ezetzatzen dabenak beste fetitxe-mamu aundiagoak ezarri nahi deuskuez Jainkotzat; mistizismo nazkagarri batean jausten ari garealarik. Esate baterako, kanta batek ez ei dau ezetarako be balio, baldin eta jendea "jazarri* eragiten" ez badau, eta ez da "jazartzaile" eta jatorra; eta nahikoa da "jakituria" eta "iraultzegile"-aren jantziekin erriaren aurrean agertuz, danen aurka ari* izateko. Ez gaitzean, mesedez, errikoikeriekin asi! Hain zuzen, finkatu behar dana horixe da ta; zeintzuk diran egiazko jazarbideak.

Guk egiten dogun lana, bere konplejidade guztiekin, garrantzikotzat artzen dogu, eta ez, mistizismoak eraginda, misiolaritzat. Jakinen gainean gagoz, zeintzuk diran orain talde baten neurri eta jomugak*; eta, irau*ahal daian, hareen arabera* ibiltzen gara, pausu guztiak ahalik eta neur-tuen emoten. Eta uste dogu, inok ezin deuskula, gure jokabidean "saldutzat" artu leiteken ezer bere muturrera bota.

5. Indibidualkeriak itxita, indibidualtasuna aberastute-ko alkartu ginan "Ez dok amairu" baitan*. Bakoitzak bere ekintza eta esperientziaren barri ingurukoan artzen zabal-duaz, taldeak lan osotu bat egin eian, eta era berean bakoitzaren jakitatea aberastuaz. Bakarrekiko lanak onartzen ditugu, baina guk hori baino batzuen artekoa nahiago dogu. Gatzagoa dala ba dakigu, baina horrek ez gaitu ikaratuten. Beste persona eta taldeekin artuemonik euki gura dogu, danontzat obe litzakelakoan, dudarik bage. (Gugaz mintzatu* gura izan dauanak, ez dogu uste atek itxita aurkitu dituanik; inoiz horrela gertatu bajako inori, barkatu deis-kula).

— o —

Eta honekin amaitu gura dogu; egia batzuek nahi gen-duzan agertu, nahiz eta mingotsak baziran bere. Guk nahi genunke, benetako alkarrizketan, guri doakiguzanak entzun.

Gu hemen gagoz, orain lau urte zerbait egiten asiak, eta bide barrietatik jarraitu nahiak. Alde guztietatik ditugu eragozpenak; baina oraindino ibiltzen gara, eta agian* ibi-liko. Itxaropena ez dogu galdu. Horrexegaitik gaituzue hemen, gure gizartearekin batera jokatu nahian, obeagotu guran, uts egin barik.

Gipuzkoa, 1970-ko urtarrilean